

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Feltámadunk

Hajnal mosoly az éj után,
Pacsirta zeng napsugarán,
Harmatban fürdik a virág:
Reggel van: ébred a világ!
Feltámadunk! . . .

Kong a harang, imára hiv, —
Szent érzelmekkel telt a szív.
Tolong a nép, nagy ünnep ez:
Husvét van!.. Ének zengedez:
Feltámadunk! . . .

Elmult a tél, tavasz virul:
Sirhant zöldül... fa lombosul...
Virágnak kelyhén méhe-raj,
Zsibongás, élet, munka-zaj:
Feltámadunk! . . .

Tövis koszoru, fakereszt:
Rémképetek már mem ijeszt,
A halhatatlanság egén,
Egy fényes csillag int felém:
Feltámadunk! . . .

Oh hála néked Istenünk,
Ki ily kegyesen bánsz velünk;
Ki sirunk hosszú éjjelét,
E szent hitünkkel enyhítéd:
Feltámadunk! . . .

Rédiger Géza.

Husvétii gondolatok.

Légy üdvözölve reménységgel teljes husvét, halhatatlanságunk szép ünnepe! Olyan vagy te lelkünknek, mint a természetnek a tavasz, melyet évenként magaddal hozasz. Valamint ez a mezőket fűvel és virágokkal, a fákat rügyekkel és zöld galyakkal ruházza fel s az egész

földet zsbongó étellel tölti be : ugy te is mindannyiszor megújítod lelkünkben az örökélet fölemelő, nagy és magasztos hitét!

Az emberek soha semmivel annyit nem foglalkoztak, mint a halál gondolatával. Nem is könnyű azzal megbarátkozni. Mily nehezünkre esik, ha csak rövid időre kell is megválnunk azoktól, a kiket szeretünk, a kiknek társaságában jól érezzük magunkat! Hát a midőn az elválás örökre szól; a midőn tudjuk, hogy e földön többé nem leszen viszont találkozásunk! Mily aggódva bocsátjuk messze utra, idegen földre barátinkat és jó embereinket, vagy mily kétes érzések között indulunk arra magunk! Hát a midőn az a nagy út áll előttünk, a melyről még senki vissza nem tért! Nem természetes dolog-e, hogy ilyenkor az aggodalom és kétes érzés kínos fájdalommá lesz, mely alatt a legerősebb sziv is megrendül s ajkainkon önkénytelenül kitör a sohaj és szemünk égető könnyel telik meg?!

Azt mondják, hogy a gyöngy-kagylókban a legnagyobb fájdalmak között képződnek azok a drága gyöngyök, melyek oly kiváló helyet foglalnak el ékszereink között. A halállal szemben érzett kínos fájdalom szülte a siron tuli élet gondolatát is, melynél drágább kincse az ember szellemi világának még eddig nincs. Mikor született meg e gondolat? megmondani nem lehet. Mert a legrégebbe népeknel, a meddig a történelem fáklyája bevilágít, egy vagy más formában megtaláljuk. De a mi ezeknél inkább csak sejtetem, határozatlan remény volt, a keresztény vallásban valósággá, meggyőző hitté lett. Nekünk még ama kegyes aszszonyoktól sem kell többé kérdenünk: „Kicsoda veszi el nekünk a követ a koporsó szájáról?“ mert mi tudjuk, hogy Krisztus nincsen ott; ő feltámadott. Ez a mi örökéletünknek is legbiztosabb záloga. Legyen áldott az Isten, ki nekünk e diadalt adta az Ur Jézus által!

Kétkedők ugyan mindig voltak és mindig lesznek. Mert minél nagyobb valamely jó, a mit várunk és keresünk, annál nehezebben hiszszük, hogy azt megnyerhessük, vagy megtalálhassuk. Az örök étellel pedig össze sem hasonlíthatunk semmit. Innen a kételkedés, melylyel e hitnél találkoznak. De ez a kételkedés nem annyira magára az örökéletre, mint inkább annak módjára vonatkozik. Hogyan lesz a halottak feltámadása? Ki szedi össze a porokat a sirokból? Hol és minő módon folytatja tovább az ember életét a halál után? Ezekkel és ezekhez hasonló kérdésekkel zavarjuk meg azt a nyugalmat, a mit az örökélet hite adhat. Éppen olyan ez, mintha valaki nem találna örömet egy fényesnek ígér-

kező vendégségre való meghívásban csak azért, mert nem tudja előre hogy ott mit eszik és mit iszik? kikkel fog találkozni s minő mulatságok s lelki élvezetek várnak reá?

A közelgő husvétii szent ünnepek alkalmából a felhámlás, a halhatatlanság, az örökélet hite fog vizsgálódni templomainkban. Ezt fogják hirdetni Istentől nyert erejük és tehetségeik mértéke szerint az Ur szolgálói mindenütt, valahol a Krisztus evangéliuma prédikáltatik. Adjuk át magunkat egészen a boldogító hitnek, semmit sem kételkedvén; mert a ki kételkedik, az irások szerint: hasonlatos a tengernek habjához, mely a szelektől megmozdítottatik és ide s tova hanyatttatik. Nézzünk végig mindazoknak során, kiknek nevét s az emberiséget boldogító tetteiket a történelem emlékezetben hagyta s mindeniknek keblében ott találjuk az örökélet hitét. Ez volt reájok nézve a mozgató erő, mely nemes cselekedetekre indította, ez tartotta fenn és bátorította küzdelmeik között, ebben találták meg a jutalmat csalódásaik, méltatlan szenvedéseik, kigunyoltatásuk, sőt halálra ítéltetésük mellett is. Csak a ki az örökéletben nem hisz, mondhatja: együnk és igyunk, hisz holnap ugy is meghalunk. E hit adja meg életünknek azt a nemes irányt, mely egyedül teszi az embert méltóvá arra, hogy magát Isten képmásának tekinthesse.

A mint mondtam, a husvétii szent ünnepek alkalmából a halhatatlanság hite fog prédikáltatni templomainkban. Részemről óhajtanám, hogy e mellett minél többen olvassák el ámerikai nagy Channingünknek e című beszédét, mely magyar nyelven is kiadott művei II-dik kötetében megtalálható. A halhatatlanság mellett meggyőzőbben mi sem szólhatunk, mint ő szollott. De ő abból sem csinál titkot, hogy a halhatatlanság nem valamely birtokunkba adott kincs, a melyben csak gyönyörködnünk kell, hanem nekünk magunknak kell azért futnunk és fáradnunk, küzdenünk és verejtékeznünk és így tenni azt sajátunkká. Alig végezhetném be azért tanulságosabban e sorokat, mintha én is a Channing említett beszéde zárszavait idézem. „A halhatatlanság — ugy mond Channing — e boldogság, a mellyel összehasonlítva elhomályosul és megsemmisül a földi sorsok legfényesbikének dicsősége, mindenikünknek van ajánlva. Ajánlva van mondom és nem lehet azt reánk erőszakolni; saját természetéhez képest nekünk kell azt kiküzdeni. A halhatatlanság nem egyéb, mint lelki erőnk kiképződése. De ezen erők soha sem fejlődhetnek ki sem most, sem a jövőben másként, csak ha mi magunk szabadon gyakoroljuk azokat. Magasabb lételt remélni, mi alatt

lelkünket elhanyagoljuk, nem egyéb önámításnál, mit okosság és kijelentés egyaránt kárhozzat. Ne álmadozzatok menyországról, a hova bejuthatok, ha itt nem éltetek annak megfelelőleg. Olyanoknak, a kik jelen éltöket feldulják, a jövő nem hoz, nem hozhat boldogságot. Nincs semmi közösség köztük s a tisztaság ama világa között. Oly emberi lény, mely Isten nélkül, öntökéletesítés nélkül él, szintoly kevésbé élvezheti a meny üdvét, mint egy porladó hulla, mely a sirból kivéve s a természet legszebb tájképei közé tételve, nem élvezheti a fényt kialudt szemében, vagy a balzsamos léget, mely az ő porát elfujja. Hiveim, a halhatatlanság egy dicső tan, de nem pusztán a szemlélődés és gyönyörködtetés végett adatott nekünk. Gyönyörei csak az által valósíthatók meg, ha küzdünk mimagunkkal és törekedüink magasabb erényekre és kegyességre. Hogy Krisztussal a menyben egyesülhessünk, egyesülnünk kell vele már itt lélekben, a kísértetek legyőzésében, a szeretetben és jó cselekvésben. A halhatatlanságnak itt kell kezdődnie. A magot már most el kell vetnünk, a mely az örökkévalóságban gyümölcsöt teremjen. Ne legyünk azért restek a jó cselekvésben ; mert alkalmas időben aratni fogunk, ha el nem csüggedünk.

Ferencz József.

Az unitáriusoknak miért kell ünnepelni a husvétot?

Boros Gy. tanár barátom arra hívott fel, hogy az angol unitáriusok részéről irnék feleletet erre a kérdésre. Nem tudom, hogy más angol unitáriusok mennyiben osztanak feleletemet s azt mégkevésbé tudom megjósolni, hogy magyar hitrokonaim miképpen fogják fogadni szavaimat. Meglehet, hogy mi a kereszténység nagy intézményét más szempontból tekintjük, mint önök, s nem lehetetlen, hogy a mi gondolkozásunk iránya eltér az önökétől. Mi angol unitáriusok, éppen mint a többi non-conformisták, bele vagyunk ékelve a nagy angol egyházba, a mely az egész országot átöleli északról délig. A mi Angol Egyházunk egykor katolikus volt. A székes egyházakban misét szolgáltattak ; a plébánia templomokban papok szolgáltak, s a Püspökök Rómának voltak hivei. Több mint háromszáz évvel ezelőtt, midőn a reformációnak nevezett nagy változás bekövetkezett VI. Edvárd papjai minden lehető megtettek arra, hogy az új imakönyvbe a régiből, a mit csak lehet, mindent bele tegyenek. A litánia, az ima, a megáldás mind beillesztettek a reformált istentiszteletbe, s ezenkívül természetesen a ke-

resztény esztendő egész naptárja az adventtől kezdve a szentháromság vasárnapjáig s innen ismét az adventig. Voltak ugyan némelyek, a kik nem szerették ezeket az ünnepeket, mivel pápistásoknak tartották, s kifogást tettek formáik és szertartásaik ellen. Ehez képest a tizenhetedik százbeli puritánok, kik a lelkiismeret szabadsága s az istentisztelet szabadelvűsége érdekében oly bátor állást foglaltak el, soha semmi képpen nem vettek részt azokban a szertartásokban,*) a melyek római színezetet viseltek magukon, s a melyek, következőképpen, lelköket a gyűlölt szellemi zsarnokság alá akarták hajtani. Ezen bátrak utódai a mai nap is ugyanabban a függetlenségben lelik lelkük gyönyörűségét és tiltakoznak minden olyan gyakorlat ellen, a mely a „Scarlat lady“ **) képét viseli magán.

Az angol unitáriusok ezektől az előítéletektől jó részt szabadon maradtak. Ők tanításuk fő súlyát a Jézus Krisztus tanítására fektették. Mind az, a mi arra szolgált, hogy ezt a főelvet tisztán szem előtt tartsa, becses volt előttük. Ők nem ijedtek meg azon sem, hogy talán az Angol vagy Római Egyháznak kedveznek az által, ha azokban az évszakokban tartanak ünnepeket, a melyek a Mester születésére és halálára voltak vonatkoztatva. Mi karácsonkor csaknem mindenik templomunkban istentiszteletet tartunk, midőn megemlékezünk világra jöveteléről a nagy Mesternek, a ki nekünk „az ut, az igazság és az élet.“ Mi helyén valónak tartjuk, hogy gondolatunk Isten amaz ismeretére irányíttassék, a melyet Jézus által nyertünk. Nekünk nagy örömet szerez az a tudat, hogy a Jézus „békességet s az emberekhez jó akaratot“ hozott. Egy néhány gyülekezetünkben a hivek a nagy péntek előtti csütörtökön délután összegyűlnek s Urvacsorát vesznek. Ők megemlékeznek Jézus szavairól „ezt az én emlékezetemre tegyétek“, s ez által meg-

*) Erzsébet angol királyné protestáns vallású volt, de szerette a katólikus szokásokat. Különösen kedvencz gondolata volt az egyház minden árnyalatának egyformává tétele. Az imakönyvet angolra fordította s némi enyhítést engedett meg rajta, de midőn ez megvolt, a parlament elébe vitte s kimondatta törvényhozással, hogy minden pap ezt használja állása elvesztése terhe alatt. Ez volt az „Act of Uniformaty“. Azok, a kik nem tartották meg rendeletét Non-conformistáknak nevezettek. A rendelet 1662-ben megújított s ebben az évben történt, hogy mintegy kétezer pap záratott ki az egyházból, mivel a rendeletnek nem engedelmességek.

S z e r k.

**) Scarlat Ladynek azt a nőt nevezték, a kit botlása miatt törvényszék elébe állítottak vagyis ekklesia követésre ítélték, s hogy megbélyegezzék, veres zsinort akasztottak nyakába.

S z e r k.

emlékeznek az ő önfeláldozó szeretetéről. Nagypénteken ismét istentiszteletet tartanak, midőn a kereszt tanuságát tárják fel és igyekeznek megmagyarázni a jelentőségét annak a nagy önmegetagadásnak, a melylyel Jézus magát és munkáját az Istennek szentelte.

Ezek alatt az istentiszteletek alatt úgy érezzük, hogy azzal a nagy keresztény egyházzal vagyunk összeköttetésben, a mely tágasabb és többet magába ölelő mint bármely felekezet egyháza, legyen az akár Rómában, akár Genfben, akár Wittenbergben. És ha már ennyire eljutottunk a megegyezésben, miért állanánk meg a husvét küszöbén, s miért szakítanók el magunkat a keresztény gondolkozás és hit hatalmas áramlatától.

Igaz hogy közülünk sokan nem hisszük ma már, hogy a harmadik nap reggelén a Krisztus teste eltávozott a sirból, feltámadott és megdicsőült. Mi nem hisszük azt, hogy a bezárt ajtókon ment be s hogy olyan testben jelent meg tanítványai előtt, hogy enni és inni tudott s hogy azok a szegek helyébe bedughatták ujjukat. Sokan nem hisszük, hogy általában bármely látható alakban megjelent volna. De mind a mellett is nem kevésbbé vagyunk meggyőződve arról, hogy élt: hogy soha egy perczre sem szünt meg létezni, hogy ő még nem is aludott a a sirban. Mi a jelentése annak a nagy változásnak, a mit halálnak nevezünk azt nem tudjuk. Egyszer mindenikünk maga magának megoldja ezt a nagy talányt. Mégis mi megvagyunk győződve, hogy mind az, a mi a Mestert azzá tette, a mi valójában volt: a lélek, a sziv és a szellem a Kálvárián lefolyt megrendítő jelenet után is élt. Mikor ezt mondotta: Atyám a te kezedbe ajánlom lelkemet! Isten, az én hitem szerint, elfogadta ezt az ajánlatot, magáévá tette ezt a magasztos nyilatkozatot és Jézus a felbomlás pillanatában, csak még közelebb lépett élete nagy forrásához.

Világos, hogy a tanítványok hitték később, hogy ők látták megfeszített mesterüket s beszéltek vele. Erős hitöket és odaadó életöket másképpen megérteni nem lehet. Hogy ez a hit hogy vert gyökeret lelkökben, arról nincsen tudomásunk, s találgatni sem akarjuk, mivel ez már igen sok időt kívánna. Ők megvoltak győződve arról, hogy Jézus életben volt. Midőn aztán a Jézus ily módon feltámadt szivökben, mily bátorság, mily kitartás, mily szeretet támadt fel vele együtt. Ha a Jézusnak nem volt látható feltámadása, igenis volt feltámadása a kereszténységnek. Ezen a hiten építettett fel az egyház hatalmas épülete.

Ehez képest a mi husvétünnepünk két gondolatot ébreszt fel.

Először is felébreszti azt a gondolatot, hogy a balsiker diadallá, a legyőzetés győzelemmé, a kétségbeesés reménységgé s az elhagyatottság érzete és a hitetlenség erős elhatározássá változik. Ez emlékeztet minket arra, hogy az igaz ügy soha el nem veszhet, még ha elveszettnek látszanék is; ez beszél nekünk arról a szellemi hatalomról, a mely győzedelmeskedni tud minden ellenségen, s a világi ellenséges hatalmokat szolgálivá, sőt barátaivá tudja tenni. Ez az egyik gondolat, mely illeti az embereket, mint a kik nagy célok elérése végett egyességre és közös munkára vannak szövetkezve.

A második a következő: Jézus kijelenté, hogy minden ember Isten gyermeke. Valamint ő Isten szeretetében élt, úgy fogunk élni abban mi is. A milyen szoros egységben volt ő az Atyával, olyanban leszünk mi is, s a halálnak nem lesz hatalma arra, hogy ezt felbontsa. A feltámadás nem volt egy egyszeri esemény, mint a mellyel az isten fia földi pályája véget ért volna. Az egy állandó szellemi processus, mely a mi lelkünket összekapcsolja Isten igazságával és szeretetével. Ha magunkra nézve meghalunk, az örök életre nézve teljes életre támadunk fel. Ez az, a miért mi a husvéti emlékünnepet üljük. Ez az a cél, a melyre figyelmünket fordítjuk. Az első tanítványok így szólottak: „Krisztus feltámadott“. Boldogok azok, a kiktől elmondható: „ti feltámadtatok a tudatlanság és aggodalom rablánczából az Isten gyermekei dicső szabadságára!“

London.

Carpenter Estlin József.

Husvét.

Ha valaki azt a kérdést tenné fel magának, hogy mi unitáriusok a Husvétot miért ünnepeljük? a legtermészetesebb és köztudat által helyeselt felelet az lehetne: hogy a Husvétot a Jézus Krisztus feltámadása emlékére ünnepeljük. S ha már az erről való fogalmunk teljesebb kiegészítése végett tovább gondolunk, vissza kell hogy menjünk oda, hogy a kereszténység elterjedése után jónak láttá a keresztények zsinata a negyedik százban megállapodni abban, hogy a Krisztus életére vonatkozó események évenként megünnepeltessenek és a naptárba beillesztessenek, s így a Husvét ünnep a Jézus feltámadása emlékezetére határozottatott. De látjuk, hogy a Jézus idejében már meg volt a Husvét ünnep, Pascha név alatt; mert a Jézus ezt megelőzőleg harmadnappal feszített meg és a Pascha ünnep első napján támadott fel. Még meszebb vissza kell hogy menjünk, s azt kérdezzük: honnan vette eredetét a zsidók Pascha ünnepe, melyben a báránnyal kellett áldozni? És

már a bibliai történetek arra vezérelnek, hogy a Jehova a zsidó népet az egyiptomi szolgaságból hatalmas kézzel vezérelte ki. De itt már a történelem legenda szerüvé változik. Ilyen a zsidó népnek József által szolgaságba jutása, Mózes szabadítása, az Egyiptomra a Farahok szive keménysége miatt mért csapások, valamint az is, hogy az indulás előtti napon, az utolsó csapáskor, az angyal a zsidó házak ajtóit szemöldökét és felső küszöbét megjegyeztette bárány vérével, hogy az öldöklő megkímélje őket, a többi egyiptomiaknak pedig minden első szülöttjét megölje stb. Az Egyiptomból való kiszabadulás és a bárány vérével való megjelölés emlékére volt a zsidóknak a Pascha ünnepe a szabadulás, az ujjá születés ünnepe.

Azonban a gondolkodó értelem itt sem elégedhetik meg, s mint-hogy már az egyiptomi Pascha eredete, a fennebbiek szerint, nem történelmi tény, hanem legenda, s nem éppen bizonyos, hogy a naptári idő lett volna a szabadulás órája, önként jön az a gondolat: miért lett a Pascha ünnep éppen arra a napra megállapítva, a mely napot a zsidók ma is Paschának ünnepelnek. Tudnunk kell azt, hogy a zsidók ez ünnepe mindig a tavaszi éj-nap egyenlőségkor bekövetkező első telehold napján van, valamint a keresztények Husvétja is a 325-ik évben tartott niccai gyűlés határozata szerint, hogy a zsidók ünnepével egybe ne essék, a most említett teleholdat, tehát a zsidók Pascháját követő vasárnapra tétetett. Tovább visszafelé kell tehát még hogy szálljunk a mi gondolatunkkal azokra a népekre, és azokra a földrészekre, a hol hitünk s az ős történelem szerint először bontakozott ki az ember a földből és az emberi természet megfigyelő tulajdonságaira kell építünk okoskodásunkat és meggyőződésünket.

Általában elfogadott és már ismeretes tény, hogy az emberek kezdetben az idő rendes változásaira figyelemmel kellett hogy legyenek, a végett, hogy kimagyarázhassák maguknak az idő részeit: a nappalt, az éjszakát és az év változatosságait. Erre nem tudomány és tudományos műszerek, hanem csak tapasztalás kellett, a mire önként ajánlkózott a nap és a hold, a nappal és éjszaka és az esztendő részei: tél, tavasz, nyár, ős, az ők tulajdonságukkal. A holdnak harmadik vagy negyedik megtelelésekor, újévtől kezdve — vagy a tavaszi éj-nap egyenlőségtől kezdve az első telehold ideje körül látták, hogy a föld megelevenkedik; növények borítják az addig alvó földet; a fák virággal, zöldséggel teljes pombában diszlenek; az alvó bogárkák, lepkék új életre kelnek — minden él, újul, szebb életre támad. Lehet tán ez vezérelte a szolgaságban szenvedő, de szebb életre kívánczó zsidó népet, midőn egy szerencsés vezér keze alatt egy szebb életre ébredett, arra a gondolatra, hogy ujjá születése ünnepét a természet ujjá születésével hozza kapcsolatba és azt az ugynevezett Pascha vagy szabadulás ünnepén ünnepelje. Az ily ünnep nem példátlan a régi népeknél és még most is Amerika egyes népinél megvan a szokás, hogy december 21-ét, a mikor a nap megtér, s már nem félnek, hogy végkép leszáll, kihül,

eltávozik, a legnagyobb ünnepnek tartják — mindent összetörnek, butort, eszközt, ruhát, hogy egészen újjá legyenek, miként az esztendő is új.

Még csak annyit említek, hogy a tavaszi éj-nap egyenlőségkori tele holdat kiszámíthatni előre a jövő évekre, az úgynevezett aranszám és vasárnapot jelző betüből — és a naptárakba ki is számítatik, s az ünnepek előre kijelöltenek. De ennek mikéntje nem tárgya jelen írásomnak.

A Husvét tehát, mint feltámadás ünnepe, a fentt irt történelmi leszármaztatás fogalmában leli magyarázatát és abban a bizonyítási módban, a mely által azt, támaszkodva a természeti tudományok igazságaira és a mindinkább tökéletesedő érzékenyebb és nemesebb lelkek vágyódására, bizonyítani lehet és kell.

Hosszu halál után megdobban a föld szive tavaszkor a napnak többszöri melegebb csókjaira. Megujul rajta, föltámad belőle minden élet; növények jönnek új életre, virítanak, illatoznak, s a szellők szárnyain talán susognak, beszélnek egymással, tőlünk nem értett hangozon. Életre kelnek a földből az apró állatok, kijönnek koporsójukból, feltámadnak. Azok a növények és állatok jönnek létre, melyek meghaltak volt a tél előtt; az a színük, az az alakjuk, az az illatjuk, az az alkatrészük van, azon elemekből állanak. Sem új faj, sem új nem, minden a régi, semmi új dolog nincs a nap alatt.

Nem veszhet el semmi. Bár megégettessék, bár rothadásba menjen, eltiportassék, sárba kevertessék: megsemmisíteni nem lehet. Alakját elveszitheti, de lényege, alkotó elemei megmaradnak és azon elemek, azon atomok csoportosulása szerint, megint új életre kelnek, újra alakulnak, feltámadnak.

Az ember az ő földi közdelmeiben eszmél, igazságok képét viseli. Meghal az ember és elporlik, s így saját eszméi, vágyai, örömei, eszményei, melyekért küzdött, sárba szállanak, de nem halnak meg, hanem az új életre keltekben tovább fejlődnek, tovább élnek, hogy tökéletesebbek legyenek; hogy világosabb legyen az igazság, tisztább az öröm, nagyobb a boldogság, ritkább a csalódás, kevesebb a bánat. Az ember vég nélkül tökéletesedő lény.

A megbántott érzélem abban keres vigaszt, a miben lelke megnyugszik, a hitben — s midőn kedvese, barátja, gyermeke örökre behunyta szemét, s nincs többé a drága alak, szeretetének tárgya és ez oly elviselhetetlen; a folyton képzeletében álló alakra való visszaemlékezés számai benyulnak önkénytelenül is a sirhalom éjjelébe és azon túl a valahai találkozás, az üdvösség hazájába, hol végnélküli öröm leszen. S miért ne volna ez igaz, midőn ez szenvedő lelkének megnyugtató nyilatkozata, s midőn sem föld, sem természet és semmi tudomány annak ellene nem mond?

És ezért ünnepeljük mi unitáriusok a Husvétot a feltámadás emlékezetére.

És ez az ünnep tárgyánál fogva közös, nemcsak a keresztyéyekkel, hanem az egész emberiséggel; mert közös tapasztalatban, közös tudományon, közös lélektani igazságon alapszik. És ez az ünnep az, mely ha nem volna is a vallásos hitre alapítva: érintkezési pont lehetne minden keresztyén és nem keresztyén felekezet között, a hol lelki sérelem és megbotránkozás nélkül foghat kezét egymással presbyterianus methodista, catholicus, unitárius és reformatus.

Csegezy László.

Van feltámadás.

A keresztyén vallásnak egyik sarkalatos elve, hogy a Jézus Krisztus feltámadott, hogy tehát mi is feltámadunk. Mi hisszük, hogy van feltámadás s azt valljuk, hogy e nélkül a hit nélkül lehetetlen a haladás, lehetetlen a tökéletesedés.

A zsidók nem hittek a feltámadásban s egyfelől éppen e miatt nem tudott vallások egyetemes elterjedést venni. Jézus hitt a feltámadásban s az első keresztyének hinni kezdetek, mihelyt Jézus meghalt, mert a harmadik nap reggelén üresen találták a sirt, s mert több idő múltán megjelene Jézus Péternek, azután a tizenkét tanítványnak, azután megjelent többnek ötszáz atyafinál, kik közül sokan élnek a mai napig, némelyek pedig elaludtak; azután megjelent Jakabnak, azután mind az apostoloknak s végül Pálnak mintegy idétlennek (1 kor. 15. r. 5—8) és ők hitték, hogy Jézus feltámadott s ez a hit nekik idvességükre vált, mivel kiszabadította a testi és lelki sötétség, majdnem mondhatnók, az élőhalottság állapotából. Az a hit, hogy a meghalt Jézus feltámadott, feltámasztotta az élőket s oly erőhez, oly bátorsághoz, oly munkakedvhez juttatá, a mely csodákat mivelte a Krisztus eszméi hirdetésében. Így hát a Jézus feltámadása nem annyira Jézusra, mint tanítványaira s a keresztyéyekre nézve volt fontos, már az első időben is, s azokra nézve fontos az ma is.

Hirdetjük, hogy van feltámadás, hisszük, hogy lesz feltámadások mindazoknak, a kik halottak volnának s minthogy az élők között is vannak halottak, mi most különösen ezeknek hirdetünk feltámadást.

A kinek szívében elég erős a bizalom az Isten jósága iránt, az megéri azt, a mit a tanítványok megértek, hogy a kedves halott újra él, újra beszél hozzá, újra biztatja, újra szereti s újra oltalmazza. Ekkor van a szív husvétii boldogsága.

Vannak lelki halottak, a kik eltemették lelkök életét a bánat sötét koporsójába. Ezek feltámadnak, mert a léleknek is van tavasza,

midőn talán a hit, talán a reménység, de bizonyosan a szeretet napja sugarai széteszlatják a lélek szemei előtt a sötétséget s újra él, ki magát halottnak hitte, újra kedvet kap a munkához s újra látja az áldást munkája után.

Vannak az élők között erkölcsi halottak, s vannak társadalmi halottak, kikre rá mondottuk az ítéletet s kiket elfeledtünk, mintha el lennének temetve. Nincsen igazunk, mert még soha sem volt olyan bűnös, a ki meg ne tért volna, soha sem volt olyan gonosz, a kiből jó is ne találtatott volna. A bűnös, midőn tettét végre hajtani készült, talán éppen olyan közel volt ahhoz, hogy jót tegyen, mint ahhoz hogy a rosszat végrehajtsa. Nem az eltemetés, hanem a feltámasztás a keresztény ember kötelessége s ha minket a husvét erről a kötelességről meggyőz, ha minket a jót tevésben munkásokká tesz, akkor mi is saját szemünkkel fogjuk látni, hogy van feltámasztás.

Három dolgot kérünk minden keresztény szívtől: hitet az Isten léteiben, hitet a szeretet erejében és hitet a tökéletesedésben s ha ezeket megnyertük, akkor megnyertük annak a hívését is, hogy van feltámasztás.

Boros Gy.

Halhatatlan élet.

Felfogásom szerint a halhatatlanságnak nagy bizonyítéka az a tény, hogy az emberi természetbe van írva. Oda van az írva oly világosan, hogy még a legmiveletlenebb népek is rá jöttek és felismerték. Oda van az írva épp úgy, mint a körre az alak s az anyagra a kiterjedés általában. Öntudatunkba épp oly természetesen van meg, mint az idő és tér fogalmi. Érezzük, mint vágyat; érezzük, mint valóságot. A mi ilyenképpen van az emberben, azt Isten írta oda, a ki pedig hazugságot nem írhatott. Ha feltennők, hogy ennek az általános váagnak nem lesz meg a maga megfelelő kielégítése, annyi volna, mint Istent nem a mindenek Atyjának, hanem csalónak tartani. Én érzem keblemben a halhatatlanság utáni vágyat, azt a vágyat, a mely természetemmel egy lényegű s mely épp oly mély, mint lényem alapja. Ugyanezt a vágyat találok minden emberben. Érzem, hogy tudatom van a halhatatlanságról; hogy nem vagyok halandó, noha változandó. Nem hiszem, hogy e vágyam, e tudatom csak azért lenne, hogy engem tévuttra vezessen, elámitson és megcsaljon. Tudom hogy Isten az én Atyám és a népek Atyja. Megcsalhatja-e a Mindenható az ő gyermekeit? Én ré-

szemről semmit sem képzelek, a mi inkább meggyőzhetne halhatatlanságomról, mint ez az érzés, ez a tudat. Nincs szükségem tudósok bizonyító érveire Semmi csoda nem győzne meg engem erről inkább, még az sem, ha eltemetett halottak sirjaikból kikelve előmbe állának ; még az sem, ha az idő kezdete óta minden nemzetségeim körüllem csoportosulva csodás nyelven hirdetnék nekem, hogy „ők élnek, én is élni fogok“. Én csak azt felelehetném vissza : „mindezeket elébb tudtam, ne pazaroljátok a szót.“ Én most teljesen meg vagyok győződve az örök életről. Csalhatatlan bizonyosságot ad erről nekem a halál, a jövő élet kapuját nyitván fel előttem.

Parker Tivadar.

Ford. Gál Lózsef.

Lelki Husvét.

Husvét csak egyszer van évenként, de a lélek feltámadása folytonos. Legyen a föld földdé, a por porrá : a lélek visszatér Istenhez a ki adta azt. A természetben soha sincs ünnepnap Az örökélettel való közlekedés soha sincs elzárva. A szellem folytonosan száll alá a földre és folytonosan emelkedik felfelé.

A valódi husvétí nap számunkra nem az, mely hónapok, naptárak által van meghatározva, hanem életünknek az a fontos napja, midőn a lélek megtalálja a maga Bethaniáját, felemelkedik e földről és a halhatatlanság reménye megújul a szivben. A halál az a mi leginkább megköveteli a hitet, s az a mi arra kényszerít is. Az életnek e végnélküli folyása nem merülhet semmiségbe.

A lélek maga halhatatlanságot jósol önmagának. Reményeink, nemes vágyódásunk jövőt teremtenek számunkra. Most is éppen úgy élünk a jövőben, mint a múltban.

Testünknek nem kell Husvét. Az folytonosan változik, az csak muló árnyéka valódi lényünknek. Hadd enyésszék el a maga halhatatlan elemeiben.

A léleknek sem kell semmi, miről maga a lélek nem nyújt biztosítékot. Ha a lélekben nem születik meg a mi Husvétünk, hiába való az rajtunk kívül. A lelki Husvét reményeink hajnala, szeretetünk természetes virágzása, kötelességünk kinyilvánítása, szabadulásunk ígérete. Ez szabadít meg az anyagias gondolatoktól. Ez teremt összhangot a mi lelkünk s a jóság, a szépség és igazság lelke között. Ebben az összhangban nincs halál, de benne van az örök élet végtelen valósága.

(Christian Register.)

Ford. Gálffy Lőrincz.

Az ember inkább halhatatlan, mint halandó.

Álmadozva a halálról	A halál csak nyíló ajtó
Kárba megy az életed ;	Mely az égbe felvezet ;
Nem végezni, de használni	Az ember nem a halálra,
Tanuld meg az életet.	De életre született.

Hogy Istenhez felemelkedj,	Adj hálát az elvett jókért
Élj Istennel ide lenn ;	Töltsd munkában életed ;
A halálnak nincs hatalma	Győzelemmel a halálon
Lelkes, munkás emberen.	Igy szerzed meg az eget.

Angol után.

Egyleti élet és munkásság.

Vidám husvétot kívánunk t. olvasóinknak! Jeleztük volt, hogy lapunk jelen számát husvét előtt adjuk ki s egészen az ünnepnek fogjuk szentelni. Szavunkat beváltottuk s igyekeztünk, hogy a nagy eszméről nemcsak hazai, hanem külföldi iróinktól is olvashassanak olvasóink.

A t. olvasóhoz. E lap szerkesztősége lelki élvezettel teljesíti a rá bízott munkát, s igyekezik ugyanazt nyújtani az olvasónak, s éppen azért bizalommal fordul a t. olvasóhoz, hogy viszonzozza azzal, a mi rá várakozik a lap anyagi támogatásával. Mind az előfizetési (1 frt 20 kr.) mind a tagdíj (1 frt) oly csekély, hogy csekélyebb nem lehetne s mégis vannak sokan, a kik azt sem fizették meg. A lap költségeit sok áldozattal hordozó Egylet méltán várja, hogy kiki rója le csekély tartozását, a szerkesztőség is talán némi joggal kérheti, hogy a kik hátrálékban vannak, szíveskedjenek rövid időn beküldeni a pénztárnokhoz. (Pénzügyi palota.)

Felolvasások Kolozsvárt. Február 24-én tartottuk meg ebben az egyleti évben utolsó felolvasásunkat szép számú hallgatóság előtt. Az első felolvasó Abonyi Árpád ur költeményét mult számunkban közöltük. Ez beszélt önmagáért. Boros György tanár felolvasását a jövő számban megkezdendő közleményekkel fogjuk bemutatni. Dr. Nagy Mór városi tanácsos ur „Zsoltárok visszhangjaiból“ három darabot Pákei Lajosné ő nagysága mutatott be azzal a kellemmel és előadói hévvel, a mely ő nagysága olvasását jellemzi. A költeményekből közölt az „Erdélyi Híradó“. — A jelen egyleti évben utolsó felolvasó gyűlést elnök Dr. Brassai Sámuel zárta bé s köszönetet mondott a felolvasóknak. Dicsekedés nélkül mondhatjuk, hogy a Dávid F. Egylet felolvasásai ebben az évben jól sikerültek.

Kereszturi fiók második felolvasása még jobban sikerült, mint az első. Erre oly nagy közönség jelent meg, hogy a különben nagy

tornaterem egészen megtelt. Első felolvasó volt Péterfi Lajos gymn. tanár. „A házasság a rómaiaknál“ cz. alatt igen tanulságos történelmi értekezéssel kötötte le a figyelmet. A második felolvasó Barabás Lajos unitárius lelkész-tanár a bibliáról tartott felette érdekes fejtegetést. Közreműködött a Gagy-Nyikómenti dalárda Györfi Ferencz énlaki lelkész vezetésé alatt. A szép éneklésért méltó elismerés illeti a dalkört s vezérét Györfi Ferenczet. Mi megmozdultunk s a lelkesedés a felolvasások iránt oly nagy, mit nem mertem volna remélni, s épp azért a jövő télen még többet fogunk rendezni. Reméljük, hogy ha az egyleti tagok látják az üdvös munkálkodást, szivesebben s több bizalommal sorakoznak körünkbe s nem sajnálják az 1 frt évi tagság díjat. — Tudósító.

Az unitáriusok egyh. főtanácsa rendkívüli gyűlést tartott márczius 3—5 napjain. A gyűlés főtárgya a házassági egyházi törvény megalkotása, a mely a megjelent — vidékről kevés számú — tagokat mind végig élénken foglalkoztatta. Szathmáry Mózes szindi papnak a főtanács egy évi próbaidőt adott. A gyűlés alkalmával istentisztelet tartott, melynek kimagasló része volt az ifjúság éneke, Iszlai Márton ének-vezér vezetése alatt. Szépen, összhangzatosan és meghatóan énekeltek. Bizony ha ezt rendszerré lehetne tenni, a templom vonzóbbá válna. Iszlai urtól sok függ, csak előre! Szonoklatot Péterfi Dénes lelkész ur tartott.

A polgárdii unitárius leány-egyház hivei buzgón törekednek előre. Legközelebb harang-alap gyűjtéséhez fogtak s az alap javára táncvizgalmat rendeztek, a mely 103 frt 50 kr. tiszta jövedelmet hozott. A „Székesfehérvár és Vidéke“ cz. lap szerint négy vallásfelekezet értelmisége vett részt a mulatságban.

Csifó Salamont, a londoni theologiai akadémián már három éve tanuló ifju papjelöltet az árkosi elsőrendű ekklesia papjává választotta. Rajta kívül tetemes számú szavazatot Kiss Sándor laborfalvi lelkész, egyházköri jegyző kapott. A magunk részéről egyenlő örömmel láttuk volna bármelyik jelöltet az árkosi papi székben. Csifó barátunk már külföldre menetele előtt szép jeleit adta szónoki tehetségeinek, most a három év alatt szerzett felsőbb rendű tanulmányai mellett magával viendi szószékére a papi hivatalért való nemes hevülést, s mi megvagyunk győződve, hogy ennyi szép tulajdonnal jó szolgálatára lesz a szent ügynek s megalégedésére hiveinek. Mi mint dolgozó-társunkat üdvözöljük. Jövő számunkban egy költeményét fogjuk közölni.

Több közleményt s ezek között az egyleti titkárnak a „Pozsonyi evangélikus lapnak“ irt „nyílt levelét“ a husvéti cikkek miatt a jövő számra kellett hagynunk.

Önképzőkörök. A kolozsvári unitárius főiskola önképző köre az eddigi gyakorlathoz hiven az idén is ifjui nemes lelkesedéssel ünnepelte meg a nemzeti nagy emléknapot márczius 15 ét. Alkalmi imát mondott Gálfi Lőrincz III. éves papnövé, szonoklatot Demeter Dénes VIII. oszt. felolvasást: „Bem apó Erdélyben“ cz. Lőrinczi Dénes I. éves

papn. Szavalt Józan Miklós II. éves papnöv. s közbe énekelt az ifjusági Dalkör. — Szt-Mihályfalván ezelőtt egy évvel dalkör alakult s jó sikerrel működik. Idegen vallásuak temetésére is elhívják s ünnepeken az unitárius és ref. templomokban változtatva énekel. Ilyen alkalomkor a templom zsufolva van. Márczius 1-ét szépen ünnepelték. Alkalmi beszédet tartott Z. Kis Elek és Dali Ádám.

 Marosi Gergely arczképét és életrajzát fogjuk közölni jövő számunkban. A kik óhajtják megszerezni sziveskedjenek értesíteni a szerkesztőséget f. hó 23-ig. Egy példány ára 12 kr.

Az alsó-siménfalvi unitáris eklklézsia templomának kijavitási költségeihez az 1889. febr. 24-én tartott bál alkalmával a már közöltt anyagi sikerhez járult a „kereszturkőri unitárius egyh. dalkör“ is 5 frttal. S ha ezt e helyen külön emlitem fel; teszem azért, hogy a dalkörnek szives közreműködéséért, Györffy Ferencz énlaki lelkész és Derzsi Gábor, Lörinczi Zsigmond k.-solymosi tanító uraknak is szereplésökért kedves kötelességem szerint hálás köszönetet és méltán érdemlett elismerést mondhassak eklklézsiam nevében.

Németh István,
siménfalvi lelkész.

Szerkesztői izenetek. Kozma D. F.-Váralja az egy forint összeget köszönjük. Egyebet is szivesen látunk. — Deák M. S.-Köröspatak, Albert L. Bólón, Kriza S. N.-Ajta, Göncz M. Árkos, melegen köszönjük a buzgó pártolást. — Tóth Pál urnak. Intézkedtünk. — D. M. a jelen számból az alkalmiak kiszorították. Sor kerül rá. — J. urnak Váralja. Az elsőt nem használhatjuk. Alkalmilag megmondjuk az okot. A közleményeket felhasználjuk, de arra kérjük nézzem utánna, ki lehet a szerzőjük. Megköszönjük, ha a használatban levőkből még küldeni fog. — Borbély S. urnak. Jóni fog.

Irodalom.

A „Ker. Magvető“ 1-ső füzete közli Dr. Brassai Sámuelnek „Szózatok a jövő vallásáról“ becses értekezését, melyet a Dávid Ferencz Egyletben olvasott fel; ugyanonnan kiemeljük még Benczédi Gergely közleményét, melyben a tordai gymn. igazgatóit mutatja be; Ürmösi Kálmántól egyh. beszéd, néhai Kiss Mihálytól adatok az árkosi unitárius egyházzól; Iszlai Mártontól két szép dallam jelent meg, egyiknek szövege Sántha Károly költeménye februári számunkból, a másik Rédigeri Géza „Reggeli imája.“

Az „Apostol“ 2-ik száma megjelent és ezentul két havanként fog adatni, mivel nem nyerte meg a kellő támogatást, pedig megérdemelné, mert evangéliumi hangon, melegséggel szól minden cikkre. Ára a változással is 2 frt, melynek egyrésze jótékony célra adatik.

A protestáns irodalmi társaság és Debreczen. czim alatt kiadta Dr. Masznyik Endre pozsonyi theol. tanár ur Balogh Ferencz debreczeni tanár ur ellen folytatott vitatkozó cikkeit egy külön könyvben, mely mig egyfelől az irodalmi társaság kezdetéről ad becses adatokat, a három protestáns egyház dogmai alapelveit is ismer-

teti. A nagy készütséggel irt tanulmánynak az unitáriusok dogmáját illetőleg az a hiánya van, hogy jó részt külföldi források alapján készült s a socini unitáriusokkal foglalkozik. Ajánljuk az érdeklődőknek. Ára 70 kr.

„Kertészet és faiskola kezelése“ népiskolai növendékek és ismétlők számára jelent meg Z i h Károly tanító urtól. A 22 lapra terjedő kis könyvet átolvastuk s mondhatjuk, hogy sok hasznos dolgot mond el a faiskola földje készítésén kezdve a magvak gyűjtése, el-tartása és elvetése; a szaporítás; a csemeték gondozása; a faiskolából kiültetése; nemesítés, oltás, szemzés s más idetartozó tenni valókról. A konyhakertészettel is foglalkozik. Hazánkban a gyümölcs a gabona után a legbecsesebb termény, de általában még mindig kevés gond van fordítva a termesztésére. Ez a kis könyv sok mindenre megtanít. Melegen ajánljuk tanítóink s papjaink figyelmébe. Ára 20 kr. A szerző minden t i z példányra egyet ingyen ad. A megrendelés szerzőhöz Szarvasra küldendő.

„Visszhang az énekek énekére.“ Dr. Nagy Mór ur ez alatt a cím alatt adta ki az „Énekek énekét“, ezt a bűvös bájos szerelmi dalt, mely a bibliában egyetlen a maga nemében s a melynek a biblián kívül szépségre párja nincs. Dr. Nagy ur legtöbb helyen helyesen fogta fel a szöveget s a verselés is emelkedett. Előnyére válik, hogy a költeményben szereplő személyek dalait külön választva adja. Ára 20 kr.

Halottak emléke.

V é g h Mihály magyar-nádasi földbirtokos márcz hó 13-án, élete 70-ik évében hosszas betegeskedés után meghalt. Kilencz gyermek s köztük unitárius lelkész Molnár Miklós neje és Végh Mihály ravai lelkész gyászolja a buzgó törekvésű jó atyát, ki nevelésökért nem kimélt semmiféle áldozatot. Legyen csendes pihenése!

Özv. Szilvássy Miklósné homoród-szt.-mártoni Gedő Anna márcz. 21-én élete 73-ik évében meghalt. Nemes szívű, áldozatkész nő volt. Három gyermeke Szilvássy Béla, P. Horváth Gáborné; Szilvássy Ida, Br. Kemény Gézáné; Szilvássy Gizella s egyetlen testvére özv. Kaali Nagy Elekné gyászolják a drága halottat. A Dávid Ferencz Egylet alapító tagját veszítette benne. Áldás emlékéen!

TARTALOM.

Feltámadunk. (Költemény.) Rédi-ger Géza	73	Halhatatlan élet. Ford Gál J. . .	83
Husvétí gondolatok. Ferencz J.	73	Lelki husvét. Ford. Gálfi L. . .	84
Az unitáriusoknak miért kell ünne- pelni a husvétot? Carpenter J.	76	Az ember inkább halhatatlan mint halandó. Angol után	85
Husvét. Csegezi László	79	Egyleti élet és munkásság . . .	85
Van feltámadás. Boros Gy.	82	Irodalom	87
		Halottak emléke	88